

УДК 351.79

*А. В. Терент'єва,
доктор наук з державного управління, старший науковий співробітник, завідувач
кафедри державного управління, менеджменту та навчання за міжнародними
проектами, Інститут державного управління у сфері цивільного захисту*

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА АДЕКВАТНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКИХ ЗАХОДІВ З ЛІКВІДАЦІЇ НАСЛІДКІВ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

A. Terentieva,
Doctor of science of public administration, senior researcher, head of department of public service,
management and learning under international projects, Institute of public administration in sphere of civil protection

ANALYSIS OF FACTORS INFLUENCING THE ADEQUACY OF MANAGEMENT MEASURES
IN THE CONSEQUENCES OF EMERGENCIES

Виникнення надзвичайних ситуацій (НС) викликає необхідність мобілізувати для роботи з ліквідації наслідків значні матеріальні, фінансові та кадрові ресурси. Причому найбільш гостро постає питання оптимального, оперативного та адекватного використання ресурсів. За вищенаведених причин не викликає ніяких сумнівів важливість питання прийняття адекватних та ефективних управлінських рішень. Масштабність та складність цих завдань вимагають підвищувати ефективність функціонування органів державного управління до рівня, що забезпечує їх виконання.

Проведений аналіз дозволив виявити найбільш суттєві загальні недоліки в підході до вирішення проблеми ідентифікації факторів впливу на адекватність управлінських заходів з ліквідації наслідків НС, це:

- загальна неструктурованість системи ліквідації комплексних наслідків НС, що пов'язано з надшвидким формуванням та недооцінкою загального терміну існування самого явища НС;
- неоднорідність складу отриманих результатів наукових досліджень, їх логічна неупорядкованість та функціональна неповнота;
- недостатнє опрацювання взаємодій підсистем у системі.

Управління в НС полягає у постійному керівництві з боку органу управління та уповноваженого керівника з ліквідації НС залученими службами і силами та в організації виконання завдань з ліквідації НС або її наслідків. Основними завданнями управління є: підтримання високого рівня морально-психологічного стану особового складу та постійної готовності до дій; завчасне планування дій сил; безперервний збір та вивчення даних про обстановку в районі НС; своєчасне прийняття рішень та доведення їх до підлеглих; організація та забезпечення безперервної взаємодії; організований збір та евакуація населення із зони НС; підготовка сил і засобів до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, пов'язаних з ліквідацією НС; організація всебічного забезпечення сил і засобів; контроль за своєчасним виконанням заходів і завдань підлеглими та надання їм необхідної допомоги. Управління НС має охоплювати весь спектр проблеми, що стосується ліквідації наслідків НС, включаючи етапи прогнозування, попередження і підготовки до функціонування в умовах НС, також безпосередньо процес ліквідації наслідків.

Ґрунтуючись на даних комплексного аналізу результатів ліквідації наслідків НС природного і техногенного характеру визначено фактори, що впливають на механізми взаємодії органів влади під час ліквідації наслідків НС, а саме: політичні (своєчасність та адекватність прийнятих управлінських рішень щодо організації процесу ліквідації наслідків НС і відновлення нормальних умов життєдіяльності постраждалого населення), економічні (достатність та доступність матеріальних ресурсів для матеріально-технічного забезпечення заходів процесу ліквідації наслідків НС), геополітичні (положення країни у світовому співтоваристві), гуманітарні (задоволення нагальних потреб постраждалого населення, можливість отримувати гуманітарну допомогу).

Факторами, що впливають на процес ліквідації наслідків НС можна назвати наступні: політичні, економічні, інституціональні, соціо-гуманітарні, психологічні, технологічні, інформаційні, організаційні, просторово-часові.

Emergencies (ES) calls for mobilization to work in the aftermath of significant physical, financial and human resources. And the most pressing question of optimal, operational and adequate use of resources. For the above reasons, no doubt the importance of adequate and effective decision-making. The scale and complexity of these tasks require to increase the effective functioning of government to a level that ensures their implementation.

The analysis revealed the most significant shortcomings in the general approach to the problem of identifying factors influencing the adequacy of management measures in the aftermath of the ES are:

- total elimination of unstructured systems integrated effects of ES, which is associated with ultra-rapid formation and underestimation of the total period of existence of the phenomenon of the ES;***
- inhomogeneous structure of the results of scientific research, their logical disorder and functional incompleteness;***
- insufficient processing sub-system interactions.***

Control of the ES is in constant guidance from the governing body and authorized head of rescue techniques involved agencies and forces and organization of tasks to eliminate the ES or its consequences. The main objectives of management are: maintaining a high level of morale of personnel and readiness to action; advance planning forces; continuous data collection and study of the situation in the area of the ES; timely decision-making and bring them to subordinates; organization and ensure continuous interaction; organized collection and evacuation of people from the area of the ES; training capability to conduct rescue and other emergency work associated with the liquidation of the ES; organization of comprehensive support capabilities; monitor the timely implementation of activities and tasks subordinates and provide them with necessary assistance. Office of the ES shall cover the entire spectrum of issues concerning the liquidation of consequences of the ES, including the stages of forecasting, warning and preparation for operation in terms of the ES, also directly effects the process of elimination.

Based on data from a comprehensive analysis of the elimination of consequences of emergency situations of natural and man-made Factors affecting the mechanisms of the government in the aftermath of the ES, namely: political (timeliness and adequacy of management decisions related to the process of liquidation of consequences of the ES and the restoration of normal conditions life of the affected population), economic (the adequacy and availability of financial resources for logistics activities in elimination of consequences of ES), geopolitical (situation of the country in the international community), humanitarian (response to the urgent needs of the affected population able to receive humanitarian aid).

Factors that affect the liquidation of consequences of the ES are the following: political, economic, institutional, socio-humanitarian, psychological, technological, informational, organizational, spatial and temporal.

*Ключові слова: надзвичайна ситуація, фактор, ліквідація, управління, наслідки, ресурси.
Key words: emergency, factor, liquidation, management, consequences, resources.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Початок ХХІ ст. виявився насиченим надзвичайними подіями різноманітного характеру, що спричиняють порушення нормальних умов життєдіяльності, зумовлюють значні матеріальні збитки та збирають сумну данину людськими життями. Згідно з думками експертів тенденція зростання кількості НС та підвищення рівня складності ліквідації їх наслідків буде останнім часом зростати. Проблема адекватності та ефективності управлінських заходів в умовах НС буде й далі лишатися актуальною.

Саме виникнення надзвичайних ситуацій (НС) викликає необхідність мобілізувати для роботи з ліквідації наслідків значні матеріальні, фінансові та кадрові ресурси. Причому найбільш гостро постає питання оптимального, оперативного та адекватного використання ресурсів. За вищенаведених причин не викликає ніяких сумнівів важливість питання прийняття адекватних та ефективних управлінських рішень. Масштабність та складність цих завдань вимагають підвищувати ефективність функціонування органів державного управління до рівня, що забезпечує їх виконання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У сучасних вітчизняних дослідженнях до деяких теоретичних та практичних аспектів цієї проблематики звертаються О. Абросимов, В. Авер'янов, В. Бакуменко, П. Волянський, Б. Данилишин, С. Дубенко, Н. Клименко, В. Князев, Н. Нижник, С. Потеряйко та інші.

Проведений аналіз дозволив виявити найбільш суттєві загальні недоліки в підході до вирішення проблеми ідентифікації факторів впливу на адекватність управлінських заходів з ліквідації наслідків НС, це:

- загальна неструктурованість системи ліквідації комплексних наслідків НС, що пов'язано з надшвидким формуванням та недооцінкою загального терміну існування самого явища НС;***
- неоднорідність складу отриманих результатів наукових досліджень, їх логічна невпорядкованість та функціональна неповнота;***
- недостатнє опрацювання взаємодій підсистем у системі.***

МЕТА СТАТТІ

Дослідити фактори впливу на адекватність управлінських заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій при швидкій зміні обмежень та граничних умов.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Масштаби впливу аварій і катастроф на сучасне суспільство вже перевищили той рівень, який давав підстави відноситися до них, як до локальних небезпек у функціонуванні суспільних структур. Поріг системної адаптації, який дозволяє суспільству нівелювати відхилення від допустимих параметрів життя і зберігати при цьому свій якісний зміст, сьогодні важко досяжний навіть для високорозвинених країн.

В Україні максимальний очікуваний сукупний матеріальний збиток з урахуванням витрат на ліквідацію наслідків НС може скласти понад 10% валового внутрішнього продукту. Вже зараз внаслідок виникнення НС Україна втрачає 2—2,5% валового внутрішнього продукту, що утруднює поліпшення економічних показників і якості життя населення. Сумна статистика свідчить, що щорічні втрати досягають близько 4,5 тисячі осіб [1, 2].

Синергійний характер НС (одне природне явище спричиняє низку інших), значна концентрація складних інженерних споруд, потенційно небезпечних підприємств, збільшення антропогенного впливу на навколишнє середовище, зниження загального рівня техніки безпеки на території України та інші чинники зумовлюють необхідність вироблення системних підходів. Подолання техногенних, природних, соціальних, економічних та інших видів ризиків безпеки можливе за умов організації наукового моніторингу, прогнозування, здійснення превентивної політики запобігання, запровадження систем управління безпекою на всіх ієрархічних рівнях держави [3; 4].

Проблеми забезпечення ефективності та адекватності заходів цивільного захисту населення, яке постраждало внаслідок НС є одним з актуальних завдань державного управління та цивільного захисту, що зумовлено двома причинними факторами: по-перше, зростанням частоти та важкості НС, по-друге, виникненням нових типів НС, зокрема соціально-політичного характеру, що потребує особливого характеру організації процесу ліквідації наслідків НС.

Пошук і порятунок людей при катастрофах і НС з великою кількістю постраждалих (витоки нафти й особливо небезпечних хімічних речовин, непоодинокі випадки терористичних актів) складають 80% від всієї кількості випадків, тому ліквідація їх наслідків відбувається згідно заздалегідь розроблених принципів й алгоритмів.

Управління в НС полягає у постійному керівництві з боку органу управління та уповноваженого керівника з ліквідації НС залученими службами і силами та в організації виконання завдань з ліквідації НС або її наслідків. Основними завданнями управління є: підтримання високого рівня морально-психологічного стану особового складу та постійної готовності до дій; завчасне планування дій сил; безперервний збір та вивчення даних про обстановку в районі НС; своєчасне прийняття рішень та доведення їх до підлеглих; організація та забезпечення безперервної взаємодії; організований збір та евакуація населення із зони НС; підготовка сил і засобів до проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, пов'язаних з ліквідацією НС; організація всебічного забезпечення сил і засобів; контроль за своєчасним виконанням заходів і завдань підлеглими та надання їм необхідної допомоги. Управління НС має охоплювати весь спектр проблеми, що стосується ліквідації наслідків НС, включаючи етапи прогнозування, попередження і підготовки до функціонування в умовах НС, також безпосередньо процес ліквідації наслідків [5; 6].

Спеціальні засоби безпосереднього управління НС необхідно розглядати з позиції режимів функціонування системи управління: повсякденної діяльності (стаціонарне функціонування); підвищеної готовності (активна підготовка і здійснення превентивних заходів); надзвичайному режимі (дій за умов НС) та після надзвичайного (ліквідація та мінімізація наслідків НС).

Перший режим (повсякденної діяльності) характеризується відсутністю інформації про наявні загрози виникнення НС будь-якого характеру.

Завдання системи управління НС у цих стаціонарних умовах полягає в протиаварійному попереджувальному плануванні. Його основними складовими є збирання інформації для прогнозування можливого розвитку НС та їх наслідків (особливо медико-санітарних); накопичення ресурсів, необхідних для їх ліквідації; розробка спеціальних прогнозів, що дозволяють ефективно реагувати на ймовірні НС, а також паспортизація та категорювання підприємств і регіонів за можливими НС та їх наслідками.

У даному режимі визначаються і створюються нормативні, законодавчі та економічні механізми, спрямовані на мінімізацію ризику і негативних наслідків НС.

Ефективні системи протиаварійного попереджувального планування мають не тільки прогнозувати виникнення можливих НС, а й передбачати відповідні превентивні заходи. До превентивного плану входить посекторний аналіз. Цінність такого плану на момент виникнення НС полягає в тому, що він скорочує до мінімуму час збирання інформації та прийняття необхідних оперативних рішень.

Другий режим (надзвичайний) характеризується обставинами, сукупність яких відповідно до існуючих нормативних актів визначається як НС. Завдання системи управління НС в цьому режимі полягає в оперативних діях щодо захисту об'єктів різного типу (населення, об'єктів суспільно-економічного призначення тощо) від вражаючих факторів, проведення рятувально-пошукових та інших невідкладних робіт. Далі наведемо систему факторів, що впливають на забезпечення медичного захисту населення, постраждалого внаслідок НС. Система управління починає реагувати на виникнення НС проведенням надзвичайних і радикальних заходів. У межах системи здійснюються:

- ідентифікація ситуації, складання необхідних карт, вивчення причин і забезпечення дотримання умов безпеки;
 - прогноз розвитку НС, моделювання динаміки її розвитку й оцінка ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових тощо) для ліквідації наслідків НС, оцінка необхідності евакуації населення;
 - розробка й аналіз стратегій ліквідації наслідків НС (особливо медико-санітарних), розподіл території на ділянки і зони обслуговування та закріплення за ними відповідальних працівників, визначення числа необхідних оперативних бригад та їхнього складу, розподіл цих бригад, організації евакуації та патрулювання;
 - планування та оперативне управління організацією робіт за виділеними напрямками, визначення пріоритетності робіт, призначення відповідальних за їх виконання, розподіл обмежених ресурсів;
 - проведення рятувально-пошукових, аварійно-відновлювальних та інших невідкладних робіт за напрямками, виявлення постраждалих, надання екстреної медичної допомоги постраждалим, реалізація протипожежних, протихімічних заходів, організація місць проживання і тимчасової інфраструктури життєзабезпечення, організація побутового забезпечення, роботи засобів транспорту тощо.
- Четвертий режим (ліквідації наслідків НС) характеризується відсутністю впливу активних вражаючих факторів НС, необхідністю проведення заходів, спрямованих на відновлення нормального функціонування народногосподарських об'єктів.

Завдання системи управління НС у цьому режимі полягає в оперативному і довгостроковому плануванні дій щодо зменшення або повного ліквідації наслідків НС.

Варто зазначити, що коригування прийнятих довгострокових оперативних планів особливо необхідно у тому випадку, коли ліквідації наслідків НС наближується до завершення.

Щодо практичних процедур управління за умов НС необхідно зазначити, що удосконалення методів (засобів) управління здійснюється не тільки шляхом застосування більш безпечних технологій або формування певних нормативних обмежень (стандартів), але також внаслідок створення й удосконалення управлінських процедур (схем, принципів, рекомендацій, прийомів).

Процес управління НС передбачає попередження виникнення НС, ліквідації або мінімізацію наслідків НС, прийняття стабілізаційних та компенсаційних термінових заходів з метою структурного відновлення старої або створення принципово нової системи.

Структуру управління НС створюють дві групи завдань — управління ймовірністю виникнення НС та управління рівнем захищеності населення та територій.

Систематизація механізмів управління щодо захисту населення і територій, проведена у попередніх частинах дисертації дозволила виділити організаційно-розпорядчі (командно-адміністративні), економічні та соціально-психологічні методи управління за умов НС.

Грунтуючись на даних комплексного аналізу результатів ліквідації наслідків НС природного і техногенного характеру, визначено фактори, що впливають на механізми взаємодії органів влади під час ліквідації наслідків НС, а саме: політичні (своєчасність та адекватність прийнятих управлінських рішень щодо організації процесу ліквідації наслідків НС і відновлення нормальних умов життєдіяльності постраждалого населення), економічні (достатність та доступність матеріальних ресурсів для матеріально-технічного забезпечення заходів процесу ліквідації наслідків НС), геополітичні (положення країни у світовому співтоваристві), гуманітарні (задоволення нагальних потреб постраждалого населення, можливість отримувати гуманітарну допомогу).

Факторами, що впливають на процес ліквідації наслідків НС можна назвати наступні: політичні, економічні, інституціональні, соціо-гуманітарні, психологічні, технологічні, інформаційні, організаційні, просторово-часові.

Політичні фактори відображають розподіл основних завдань серед органів державної влади центрального і регіонального рівня, а саме: Кабінет Міністрів України, міністерства та територіальні органи управління [7; 8].

Економічними факторами виступають фінансування заходів з ліквідації наслідків НС, відшкодування збитків постраждалим, матеріально-технічне забезпечення заходів цивільного захисту, що в свою чергу є комплексом організаційних, інженерно-технічних, правових та інших заходів, спрямованих на безперервне постачання органів управління і сил цивільного захисту, а також населення, яке постраждало внаслідок НС.

Під інституціональним фактором розумітимемо сукупність інститутів-правил, інститутів-організацій та інституціональних умов, а саме: формування в Україні засад безпечної життєдіяльності, виважена економічна та екологічна політика, виважене природокористування, рекреаційне відновлення територій, створення дієвих органів управління запобіганню НС. Основні засади забезпечення безпеки є шляхами практичного застосування досягнень безпеки життєдіяльності для сталого гармонійного еволюційного розвитку людини та суспільства.

Соціо-гуманітарний фактор розкриває волонтерський рух — інформаційно-просвітницька діяльність, навчання навичкам надання домедичної допомоги, підвищення про-

фесійної підготовки волонтерів рятувальників-кінологів, залучення населення до поширення знань з питань виживання в умовах НС різного характеру.

За визначенням, закріпленим Законом України "Про екстрену медичну допомогу", домедична допомога — це невідкладні дії та організаційні заходи, спрямовані на врятування та збереження життя людини у невідкладному стані, мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я, що здійснюються на місці події особами, які не мають медичної освіти, але за своїми службовими обов'язками повинні володіти основними практичними навичками з рятування, збереження життя людини, яка перебуває у невідкладному стані, та відповідно до Закону України "Про екстрену медичну допомогу" [9] зобов'язані здійснювати такі дії та заходи. Постановою Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 № 1115 [10] визначено Порядок підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу.

Відповідно до п. 22 ст. 17, п. 8 ст. 23 Кодексу цивільного захисту України [11] на Державну службу України з надзвичайних ситуацій покладено функції надання екстреної медичної допомоги безпосередньо у зоні надзвичайної ситуації постраждалим та рятувальникам.

Організація навчання працюючого та непрацюючого населення покладається на ДСНС, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування відповідно до п. 3 Порядку навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444 "Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях" [12].

Відповідно до п. 9 Порядку навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444, підготовка працівників до дій у надзвичайних ситуаціях передбачає оволодіння навичками надання першої допомоги постраждалим (домедичної допомоги), користування засобами індивідуального і колективного захисту.

Налагодження роботи щодо встановлення взаємодії та залучення волонтерів і активістів громадського руху для підвищення ефективності попередження та реагування на НС [13], яка є добре налагодженою у багатьох європейських країнах, утворення консультативних центрів з питань цивільного захисту в регіонах буде слугувати меті підготовки населення до дій в умовах НС.

Психологічний фактор — запобігання виникненню паничних настроїв серед постраждалих, психологічна підтримка професійної діяльності аварійно-рятувальних формувань, та як обов'язковий елемент — проведення медико-психологічної реабілітації рятувальників та особового складу мобільних медичних формувань.

Інформаційний фактор — застосування сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій для супроводу прийняття управлінських рішень, отримання своєчасної та адекватної інформації про наслідки НС та обстановку в зоні НС, технології OLAP-аналізу та просторового аналізу засобами ГІС-технологій при визначенні зони НС, автоматизовані системи контролю стану гідроспоруд та АЕС.

Організаційний фактор розкриває цілі та завдання Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ) як сукупності органів управління, сил і засобів центральних та місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, виконавчих органів рад, підприємств, установ та організацій, які забезпечують реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту.

Просторово-часовий фактор — ЄДСЦЗ функціонує на території всієї України безперервно та постійно. Залежно від масштабу і особливостей надзвичайної ситуації, що прогнозується або виникла, в Україні або в межах конкретної її

території встановлюється один із таких режимів функціонування єдиної державної системи цивільного захисту: повсякденного функціонування; підвищеної готовності; надзвичайної ситуації; надзвичайного стану.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що сукупність економічного і психологічного факторів впливу на процес ліквідації наслідків НС може носити виражений негативний характер. У той же час поєднання інформаційного та соціо-гуманітарного факторів дозволяє оптимізувати прийняття управлінських рішень та наблизити допомогу до постраждалих. Невраховання важливості політичного та економічного факторів, нехтування проблемами адекватного за потребами фінансування заходів цивільного захисту як у період ліквідації наслідків НС, так й при запобіганні виникненню НС, може призвести до зниження рівня природно-техногенної безпеки України.

Література:

1. Реагування на надзвичайні ситуації: навч. пос. — К.: Вид-во "Бланк-Прес", 2014. — 208 с.
2. Волянський П.Б. Організація державного управління при загрозі виникнення та ліквідації надзвичайних ситуацій державного та регіонального рівнів // Економіка та держава. — 2014. — №8. — С. 96 — 99.
3. Волянський П.Б. Деякі питання управління надзвичайними ситуаціями мирного типу "" // Демократичне самоврядування. Науковий вісник. — № 9. — Київ.: 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&Z211-D=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/DeVr_2012_9_3.pdf
4. Потеряйко С.П. Організація державного управління у надзвичайних ситуаціях // Інвестиції: практика та досвід. — 2011. — № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/2011_2/2_2011_23.pdf/
5. Терент'єва А.В. Особливості створення і функціонування систем управління за умов надзвичайних ситуацій // Економіка та держава. — 2009. — № 11. — С. 165—166.
6. Терент'єва А.В. Організаційні заходи та управлінські рішення в період надзвичайної ситуації та ліквідації її наслідків // Економіка та держава. — 2009. — № 8. — С. 43—44.
7. Методологічні підходи до забезпечення дій сил цивільного захисту під час реагування на надзвичайних ситуацій / М.Л. Долгий П.Б. Волянський, А.В. Терент'єва // Мат. II Всеукр. наук.-практ. конф. "Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно-рятувальні та спеціальні роботи" (25 жовт. 2013 р.). — Харків, 2013. — С. 125—130.
8. Деякі питання міжвідомчої координації в процесі подолання медико-санітарних наслідків надзвичайних ситуацій / Г.Г. Рошчін, О.В. Мазуренко, Н.І. Іскра, А.В. Терент'єва // Економіка & держава. — 2010. — № 6. — С. 93—95.
9. Закон України "Про екстрену медичну допомогу" від 05.07.2012 № 5081-VI // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5081-17>
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2012 № 1115 "Про затвердження Порядку підготовки та підвищення кваліфікації осіб, які зобов'язані надавати домедичну допомогу" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1115-2012-%D0%BF>
11. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444 "Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF>

13. Наказ ДСНС України від 30.04.2013 № 210 "Про створення Центру взаємодії ДСНС з волонтерами і волонтерськими організаціями" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.mns.gov.ua/files/2013/5/13/210.pdf

References:

1. Blank-Pres (2014), Reahuvannya na nadzvychayni sytuatsiyi [Emergency Response], Vyd-vo "Blank-Pres", Kyiv, Ukraine.
2. Volyans'kyy, P.B. (2014), "Organization of Public Administration under the threat of disaster management and national and regional levels", Ekonomika ta derzhava, vol. 8, pp. 96—99.
3. Volyans'kyy, P.B. (2012), "Some questions of Emergency Management peaceful time", Demokratychnе samovryaduvannya. Naukovyy visnyk, vol. 9, available at: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=le_name=PDF/DeVr_2012_9_3.pdf (Accessed 19 February 2015).
4. Poteryayko, S.P. (2011), "Organization of Public Administration in Emergency Situations", Investysiyi: praktyka ta dosvid, vol. 2, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/2011_2/2_2011_23.pdf/ (Accessed 19 February 2015).
5. Terentieva, A.V. (2009), "Features establishment and operation of control systems for emergency situations", Ekonomika ta derzhava, vol. 11, pp. 165—166.
6. Terentieva, A.V. (2009), "The organization and management decisions during the emergency and emergency response", Ekonomika ta derzhava, vol. 8, pp. 43—44.
7. Dolhyy, M.L. Volyans'kyy, P.B. and Terentieva, A.V. (2013), "Methodological approaches to action civil defense forces during emergency response", Collection. Proceedings of the 2nd All-Ukrainian scientific-practical conf. "Problems of civil protection : management, prevention , emergency rtyauvalni and special work", NUCP, Kharkiv, Ukraine.
8. Roshchin, G.G. Mazurenko, O.V. Iskra, N.I. and Terentieva, A.V. (2010), "Some issues of interagency coordination in the process of overcoming medical and sanitar consequences of emergencies", Ekonomika ta derzhava, vol. 6, pp. 93—95.
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On emergency medical care", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5081-17> (Accessed 19 February 2015).
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the training and skills of persons who are required to provide paramedic assistance"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1115-2012-%D0%BF> (Accessed 19 February 2015).
11. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "Code of Civil Protection of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (Accessed 19 February 2015).
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the study population actions in emergency situations"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF> (Accessed 19 February 2015).
13. SESU of Ukraine (2013), Order "On the establishment of the SESU Centre interaction with volunteers and voluntary organizations", available at: www.mns.gov.ua/files/2013/5/13/210.pdf (Accessed 19 February 2015).

Стаття надійшла до редакції 17.02.2015 р.